

Dr. Arvydo Anušausko mokslinio straipsnio

“Sovietų vykdytos kariškių ir civilių gyventojų žudynės”

Recenzija

Vienas iš skaudžiausių TSRS ir Vokietijos karo pirmą dieną vykusių politinių kalinių ir –iaip tartin –antitarybinių elementų žudynių, kurias skubiai traukiantis Raudonajai armijai, vykdė stalininės represinės struktūros. Tiek kalimuose, tiek kalinių evakuacijos eigoje. Lietuvos kalimuose nespėta surengti tokios hekatombės, kaip pvz. Lvove, bet ir mūsų žmonės tapo žudynių aukomis. Kaip tik pirmą karo dieną žudynės drauge su birželio mėnesio trimais paskatino daugelį lietuvių inteligentų, nebuvusių nacistų pakalikais ar žydų-audžiais, 1944 m. vasarą palikti Tarybų Sąjungą, kuriai jie galbūt būtų naudingi ir tarybinio režimo sąlygomis pasirinkus emigracijos siauriant karo audrai neftinai. Apie karo pradžios žudynes Lietuvoje ir kalinių evakuacijos metu buvo paskelbta straipsniu bei atsiminimais dar nacistinės okupacijos laikmečiu, o taip pat –i–eivijoje. Dalis jų –i–spausdinta Lietuvoje po 1988 metų.

Dr. A. Anušauskas nagrinėja šią temą pasiremdamas Lietuvos bei Rusijos archyvuose saugomais dokumentais, kurie tarybinėje epochoje buvo griežtai slaptinti. Tų dokumentų panaudojimas leido patikslinti aukų skaičių, žudynių vietas, laiką ir kitas aplinkybes. Tad A. Anušausko straipsnis yra, galima sakyti, paskutinis mokslo žingsnis nagrinėjant šią temą. Straipsnyje taip pat nu–viestas likimas kalinių, kurie gyvi buvo nugabenti kalėjimus TSRS gilumoje. Ten jų dauguma –nuteisti– mirė ir nužudyti.

Apibendrinamas dokumentų duomenis straipsnio autorius nustatė, jog iš atveiktų Rusijos kalėjimų lietuvių 618 buvo paskirta mirties bausmė, kuri vykdyta 568 kaliniams. Atskirai aptartas klausimas apie represijas prieš–29–ojo teritorinio –aulio korpuso karius ir lietuvius. Vertingi straipsnio priedai, į tarpe –i–veiktą erversen, žudynių prie Bigosovo geležinkelio stoties ir Rainiūni–kelyje aukų sąrašai.

Mano nuomone, dr. A. Anušausko straipsnis atitinka mokslo darbo kriterijus. Galima, tiesa, pateikti ir kai kurių pastabų. Pati straipsnio pavadinimą reikėtų papildyti žodžiais „Vokietijos ir TSRS karo pradžioje“, tai pat patikslinti priedo Nr. 3 pavadinimą. Kelia abejonių teiginys, kad 1941 m. 06.26 prie Bigosovo geležinkelio stoties 15 lietuvių kalinių buvo su–audyti –SSRS NKVD liaudies komisaro nurodymu“ (psl.6) Apibendrinančiame sakinyje 9 psl. Vargu ar mokslininkai korektiškai formuluot –komunistai pasinaudojo tuo, kad prasidėjo karas“ – Visos –ios pastabos yra daugiau diskusinio pobūdžio. Jos nekeičia dr. A. Anušausko straipsnio kaip svarbaus mokslo šaltinio ir domaus skaitytojams vertinimo.

Vilniaus universiteto docentas
Humanitarinių mokslų daktaras
Algis Kasperavičius